

REKOMENDACIJOS: LYČIŲ STEREOTIPŲ GROVIMAS MOKYKLOS APLINKOJE VYKDANT Į UGDYMO PLANĄ ĮTRAUKTĄ IR NEĮTRAUKTĄ VEIKLĄ

Siekiant griauti lyčių stereotipus mokyklos aplinkoje, **pačių mokytojų švietimas ir mokymas yra pirmoji būtina sąlyga**, išugdanti gebėjimą iškart atpažinti lyčių stereotipus ir įvairias diskriminacijos lyties pagrindu apraiškas.

Mokytojams, karjeros specialistams svarbu **apmąstyti savo pačių įsitikinimus, vertybes, požiūrį, suvokimą**, elgseną, taip pat pasvarstyti, ar jų reakcija gali sąmoningai arba neplanuotai prisidėti prie stereotipų įtvirtinimo. **Savo paties stereotipinio mąstymo pažinimas yra būtinas**, siekiant užtikrinti, kad jis neribotų konsultuojant jaunas žmones.

Jaunus žmones reikia skatinti grįsti karjeros sprendimus savo stiprybėmis, talentais ir interesais. Nors jauni žmonės gali atrodyti pažįstantys save, jiems įtaką gali daryti visuomenėje įsišakniję lyčių stereotipai, kitų žmonių lūkesčiai ir bendraklasių pasirinkimai.

Venkite **klijuoti etiketes** priskirdami konkrečias charakteristikas merginoms ir vaikinams, jauskite, kokius keliate jiems lūkesčius. Pavyzdžiui, judrūs yra ne vien vaikinai, todėl per pamokas turėtumėte vienodai priekaištauti nerimstantiems vaikinams ir merginoms.

Atmeskite stereotipinius įsitikinimus dėl vaikinams ir merginoms visuomenės keliamų lūkesčių taip, kad išsklaidytumėte lyčių vaidmenis supančius mitus ir paskatintumėte kritinį mąstymą bei refleksiją. Reikia siekti sudaryti sąlygas mokiniams persižiūrėti savo pačių suvokimą ir **per refleksiją** griauti savo pačių kultūrinį „paveldą“, o taip pat kurti naujas koncepcijas, kurios būtų grįstos pasirinkimo laisve, lygybe, socialiniu teisingumu ir pagarba, jam pakeisti.

Pabrėžkite mokiniams, kaip „normalus“ ir „numatomas“ **požiūris, nuomonė ir elgesys gali atkartoti stereotipus** arba diskriminaciją. Tai ypač reikšminga, kadangi vaikams nėra lengva atpažinti tokį „įprastą“ elgesį kaip stereotipus ir mums reikia sąmoningai atkreipti į tai jų dėmesį.

Ugdykite kritinį mąstymą. Pavyzdžiui, galima pasitelkti debatus arba paprašyti mokinių „laikytis pozicijos“ aptariant kontroversišką klausimą (pvz., „Ar tėvystės atostogos gimus vaikui turėtų būti padalytos po lygiai abiem tėvams, ar skirtos tik motinai?“). Tikslas yra vaikams išklausti kitą pusę ir padiskutuoti, pripažinti visuomenės lūkesčių primetamus ribojimus, o taip pat **plėsti jų supratimą, kad yra ir kita „realybė“.**

Priminkite mokiniams, kad šie lyčių stereotipai dažnai **įkalina žmones nelanksčiose „normose“, kurios veikia varžančiai.** Tai smarkiai riboja žmogaus išraiškos galimybes ir pasirinkimą ir galiausiai trukdo realizuoti visas savo galimybes. Taip pat būtina pabrėžti, kad **kiekvienas individas yra unikalus ir negali būti tapatinamas su šablonais.** Apmąstykite, kad stereotipiniu suvokimu gali būti pažeidžiamos kitų žmonių teisės.

Nerodykite jokio pakantumo su smurtu lyties pagrindu susijusioms elgesio apraiškoms arba homofobiškam bauginimui ir nedelsdami imkitės veiksmų. Net tylėjimas arba sunkumai reaguojant į tokią elgseną kartais gali prisidėti prie lyčių stereotipų įtvirtinimo ir pasiūsti žinutę, kad toks elgesys priimtinas.

Skatinkite, ypač merginas, pripažinti savo vertę, tikėti savo sugebėjimais ir pasitikėti savimi, o vaikus – **ugdytis priežiūros įgūdžius.**

Skatinkite mokinius **kritiškai vertinti mokyklų vadovėlių medžiagą (tekstus, vaizdus, nuostatas)**, kuri gali atspindėti lyčių stereotipus.

Didinkite mokinių informuotumą, kad būtų galima naikinti stereotipus. Be to, pasirūpinkite, kad klasės ar mokyklos viešosiose vietose esančiose skelbimų lentose iškabinti skelbimai neprisidėtų prie stereotipų stiprinimo.

Itin svarbu **kreipti dėmesį į kalbą ir kalbos vartoseną. Vartokite giminės atžvilgiu ir gramatiškai neutralias ir plačiai aprėpiančias** struktūras. Stenkitės pernelyg dažnai nevertoti vyriškosios giminės ir posakių, kurie skirti tik vienai giminei arba kurie gali atspindėti diskriminaciją. Nebijokite laužyti stereotipų ir, pavyzdžiui, vietoj įprastos praktikos kalbant apie profesijas - minėti inžinierių ar socialinę darbuotoją rinkitės atvirkštinį variantą, kalbėkite apie inžinierę ar socialinį darbuotoją.

Atidžiai rinkitės tekstus ir stenkitės naudoti tuos, kurie neįtvirtina išankstinių nusistatymų. Jeigu tekstuose, kuriais reikia naudotis, yra stereotipų, paskatinkite mokinius kritiškai juos išnagrinėti iš lyčių perspektyvos.

Skatinkite rinktis netradiciškai, nestereotipiškai: merginas dalyvauti technologijų ir sporto veikloje, o vaikus – meninėje ir maisto ruošimo veikloje. Venkite skirstyti darbus ir užduotis pagal lytį: pakvieskite merginas padėti klasėje su technologijomis (pvz., įjungti interaktyviąją lentą), o vaikus – papuošti skelbimų lentą.

Venkite konkrečiai lyčiai taikomų lūkesčių, vertindami atitinkamų mokomųjų dalykų vaikinų ir merginų rezultatus. Pavyzdžiui, turėkite galvoje, kad labiau tikėtina, jog merginos per menką vertins savo gebėjimus „sunkių“ dalykų, kaip antai: matematika ir gamtos mokslai, pamokose, todėl svarbu, kad jos sulauktų tinkamų atsiliepimų ir padrąsinimo.

Konsultacijos turi padėti žmonėms rasti naujų būdų, kaip žiūrėti į savo tapatybę, vertinti patirtį ir kurti naujas galimybes. Užuo laikus save dvejojančiu ir bejėgiu, galima pradėti mąstyti kitaip, žiūrint į save kaip gebantį, kūrybingą asmenį, turintį daug vertingų asmeninių išteklių. Konsultavimo esmė – asmeninės reikšmės, veiksmai ir aspektai, turintys įtakos dabartinei situacijai asmeniniame ir socialiniame gyvenime (Peavy, 2002).

Naudota literatūra:

Švietimo programa. Lytis ir švietimas, Lyčių stereotipai švietime ir profesiniame orientavime, 2019

www.moteruinformacijoscentras.lt

Gairės karjeros konsultantams siekiant atkreipti dėmesį į lyčių aspektus ugdant karjerai, 2019 „BREAK – nugalėkime lyčių stereotipus švietime, pasitelkdami skirtingas medijas“

<https://bre-ak.eu/lt/MOKYMO-SI-MEDZIAGA/>

